Zonder toestemming

Het contract dat jij nooit tekende, maar wel elke dag betaalt

ARNOUD KUIPERS

COOPER PUBLISHING

Zonder toestemming. Het contract dat jij nooit tekende, maar wel elke dag betaalt

© 2026 Arnoud Kuipers

Uitgegeven door Cooper Publishing

Eerste druk, 2026

ISBN 9789403929774

Omslagontwerp en binnenwerk: Cooper Publishing

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Inhoud

Voorwoord 5

1 De mythe van het mandaat 7

2 Van Thorbecke tot toeslagenaffaire 21

3 De denkers 37

4 Democratie als prikkelprobleem 53

5 De rekening 60

6 Het sterkste verweer 69

7 Zorg, onderwijs, wegen 78

8 De zwakke plekken 96

9 Nederland Vrijhaven 109

10 Wat er misgaat 129

11 De route 140

12 Leven alsof je vrij bent 162

Bronnen 171

Voorwoord

Doe één keer het gedachte-experiment waar dit boek uit is ontstaan. Pak je loonstrook erbij, en stel je voor dat het grootste deel van wat daar nu verdwijnt, gewoon van jou blijft. Honderden euro's extra, elke maand. Wat zou jij ermee doen? Iets beginnen voor jezelf? Je huis verbouwen, je ouders helpen, sparen voor je kinderen, een dag minder werken en een dag meer leven? Vermenigvuldig jouw antwoord nu met achttien miljoen mensen. Wat doet dat met de economie? En belangrijker: wat doet dat met het humeur van een land?

Ik geloof dat die samenleving mogelijk is. Een Nederland zonder de eindeloze ambtenarij, zonder loketten, formulieren en terugvorderingen, en vooral: zonder dwang als standaardgereedschap. Dit boek legt uit waarom ik dat geloof, met de sterkste bewijzen die ik kon vinden, en met de zwakke plekken er eerlijk naast. Want eerlijk is ook: de overgang gaat eerst jarenlang pijn doen, en wie je iets anders vertelt, speelt vals. Waarom die pijn dan toch aangaan? Omdat de huidige weg op een dood-

lopende straat lijkt. De schuld loopt op, de stelsels lopen vast, en elk antwoord uit Den Haag is meer van hetzelfde: meer regels, meer loketten, meer geld dat eerst wordt afgepakt om daarna half te worden teruggegeven. Doorrijden in een doodlopende straat is ook een keuze. Alleen geen slimme.

Twee dingen is dit boek niet. Het is geen partijpamflet: ik ben kandidaat geweest voor een politieke partij, en dat verhaal vertel ik eerlijk, maar dit boek vraagt je stem niet. Het vraagt iets lastigers: dat je één aanname opzijlegt zolang je leest, namelijk dat de manier waarop Nederland nu bestuurd wordt de enig denkbare is. En het is geen haatdocument. Er wordt in dit boek op niemand neergekeken: niet op ambtenaren, niet op politici, niet op nieuwkomers, niet op wie van een uitkering leeft. De vraag van dit boek is niet wie er deugt. De vraag is of iemand ooit ja heeft gezegd.

Ik beloof je geen gelijk. Ik beloof je dat ik nergens vals speel, en dat je aan het einde zelf kunt beslissen wat jouw ja waard is.

Veel leesplezier.

HOOFDSTUK 1

De mythe van het mandaat

Waarom jouw stem niets weegt

Het is woensdagochtend, ergens in maart. Je loopt een gymzaal binnen die naar koffie en linoleum ruikt. Achter een tafel zitten drie vrijwilligers die je identiteitskaart controleren alsof je een grens oversteekt. Je krijgt een vel papier zo groot als een tafellaken, je verdwijnt achter een schot van spaanplaat, en daar sta je dan: met een rood potlood aan een touwtje, klaar om de toekomst van Nederland te bepalen.

Dat is althans het verhaal.

Het echte verhaal is anders. Wat je daar in dat stemhokje doet, heeft op de uitkomst van de verkiezingen een invloed die zo klein is dat wiskundigen er lacherig van worden. En wat er daarna met je stem gebeurt, in de maanden van formeren, onderhandelen en uitruilen die volgen, lijkt op een restaurant waar jij friet bestelt, honderdvijftig koks maandenlang vergade-

ren, en er uiteindelijk voor iedereen dezelfde stamppot op tafel komt. Met, als je geluk hebt, ergens één frietje erin.

Dit hoofdstuk gaat over de eerste en belangrijkste illusie van de democratie: het idee dat de regering namens jou regeert, omdat jij daar toestemming voor hebt gegeven. Dat idee heet het mandaat. En het is een mythe. Niet een leugen die iemand ooit bewust heeft verzonnen, maar een verhaal dat we elkaar zo vaak hebben verteld dat niemand meer vraagt of het klopt.

Laten we die vraag stellen.

De rekensom die niemand wil maken

Begin bij het meest basale: hoeveel weegt jouw stem eigenlijk?

Bij de Tweede Kamerverkiezingen worden ruim tien miljoen geldige stemmen uitgebracht. Eén Kamerzetel kost daardoor ongeveer zeventigduizend stemmen, want tien en een half miljoen gedeeld door honderdvijftig zetels is grofweg zeventigduizend. Jouw stem is dus één zeventigduizendste van één honderdvijftigste van het parlement. Maar dat is nog het optimistische scenario, want die rekensom doet alsof jouw stem het verschil máákt. Dat doet hij vrijwel nooit.

Jouw stem is alleen beslissend als de verkiezing zonder jou precies op een kantelpunt was geëindigd, dus als één stem meer of minder een zetel had doen verschuiven. De kans daarop is bij landelijke verkiezingen zo klein dat je hem eerlijk gezegd nul mag noemen. Je hebt veel meer kans om op weg naar het stembureau door de bliksem te worden getroffen dan dat jouw potloodstreep de samenstelling van de Tweede Kamer verandert.

Dit is geen cynische truc met getallen. Het is gewoon hoe grote getallen werken. En het heeft een gevolg waar politicologen al decennia mee worstelen: als jouw stem de uitkomst niet

verandert, waarom zou je dan moeite doen om een goed geïnformeerde stem uit te brengen?

Rationele onwetendheid: waarom kiezers dom mogen zijn

Stel, je wilt een tweedehands auto kopen. Twintigduizend euro, je eigen geld. Wat doe je? Je leest ervaringen van andere kopers, je vergelijkt prijzen, je neemt een neef mee die verstand van auto's heeft, je maakt een proefrit. Je verdiept je, want als je een miskoop doet, voel jij dat direct in je portemonnee.

Nu de verkiezingen. De keuze die daar op tafel ligt gaat niet over twintigduizend euro, maar over honderden miljarden. Over jouw zorg, jouw pensioen, jouw kinderen. En wat doet de gemiddelde kiezer? Die kijkt een lijsttrekkersdebat, vult een stemwijzer in, en stemt op de partij die het prettigste gevoel geeft.

Is die kiezer dom? Nee. Die kiezer is rationeel. De Amerikaanse econoom Anthony Downs beschreef dit in de jaren vijftig al. De kosten van je goed informeren zijn hoog: avonden studeren op verkiezingsprogramma's, begrotingen doorrekenen, beloftes toetsen. De opbrengst is praktisch nul, omdat je stem toch niets verandert. Wie zich wél volledig informeert voor een stem die niets weegt, gedraagt zich economisch gezien irrationeler dan wie het niet doet. Downs noemde dit rationele onwetendheid: onwetendheid als verstandige keuze.

De Amerikaanse econoom Bryan Caplan ging later nog een stap verder. In zijn boek over de mythe van de rationele kiezer betoogde hij dat kiezers niet alleen onwetend zijn, maar systematisch bevooroordeeld. En dat ze zich die vooroordelen kunnen veroorloven. Wie in het stemhokje gelooft dat importheffingen banen scheppen of dat de overheid geld kan uitdelen zonder dat iemand betaalt, draagt daar persoonlijk geen enkele prijs

voor. Stemmen is daarmee geen besluit, maar een uiting. Het lijkt meer op een applaus of een boe-geroep dan op een keuze met gevolgen.

Vergelijk dat nog één keer met de autokoop. Op de markt betaal je zelf voor je fouten, dus leer je. In het stemhokje betaalt iedereen samen voor ieders fouten, dus leert niemand. Dat is geen mankement dat we met betere voorlichting kunnen repareren. Het zit in het ontwerp van het systeem zelf.

Het contract dat je nooit hebt getekend

Maar goed, zul je zeggen: ook al weegt mijn individuele stem niets, samen bepalen we toch de richting? Wij, het volk, hebben de regering toch toestemming gegeven om te regeren?

Hier wordt het interessant. Want wanneer precies heb jij die toestemming gegeven?

De klassieke rechtvaardiging van de staat is het sociaal contract: het idee dat burgers, ergens, op een of andere manier, hebben ingestemd met het gezag van de overheid in ruil voor bescherming en orde. Grote denkers uit de zeventiende en achttiende eeuw, zoals Hobbes, Locke en Rousseau, bouwden er hun filosofie op. Het is een elegant verhaal. Er is alleen één probleem: het contract bestaat niet.

Zoek in je administratie. Tussen je hypotheekakte, je arbeidscontract en je telefoonabonnement zit geen document waarin jij de Nederlandse staat machtigt om de helft van je inkomen te innen, je te vertellen wat je mag bouwen op je eigen grond, en je desnoods op te sluiten als je niet meewerkt. Je hebt nooit iets getekend. Niemand heeft ooit iets getekend.

Sterker nog: je lidmaatschap werd geregeld toen je drie dagen oud was. De wet verplicht je ouders om binnen drie dagen aangifte te doen van je geboorte. Bij die aangifte werd je inge-

schreven in de bevolkingsadministratie en kreeg je automatisch een burgerservicenummer, het nummer waarmee de staat je de rest van je leven volgt: school, zorg, belasting, boetes. Jij kon niet weigeren, je ouders konden niet weigeren, en uitschrijven bestaat niet, behalve met een verhuisdoos de grens over.

Zeg ik daarmee dat er iets duisters aan de hand is? Nee, en laat ik dat meteen scherp stellen, want op internet circuleren verhalen dat je geboorteakte in Washington als waardepapier zou worden verhandeld. Dat is een fabel; de rechter heeft er zelfs aan te pas moeten komen om het op te schrijven. De werkelijkheid is opener, en juist daardoor ongemakkelijker. Er is geen geheime kluis nodig. Je staat vanaf dag drie gewoon in de boeken, meegeteld als toekomstige belastingbetaler in de cijfers waarop de staat zijn begrotingen en leningen bouwt. Niemand heeft je verkocht. Iemand heeft alleen alvast op je gerekend, voor de rest van je leven, zonder het ooit te vragen. Onthoud dat burgerservicenummer trouwens. Je zult het in dit boek nog vaak tegenkomen: bij de toeslagen, bij de zorg, bij de belasting. Overal waar de staat iets van je wil, is dat nummer het touwtje waaraan je vastzit.

De Amerikaanse jurist Lysander Spooner maakte dit punt al in 1867, in een pamflet met de veelzeggende titel No Treason. Zijn argument was ontwapenend simpel. De Amerikaanse grondwet is hooguit een contract tussen de mensen die hem destijds opstelden, en zelfs dat is twijfelachtig, want ook toen tekende vrijwel niemand daadwerkelijk. Maar hoe kan een document uit 1787 mensen binden die toen nog niet geboren waren? Bij welk ander contract accepteren we dat je gebonden bent aan afspraken die je overgrootouders zogenaamd namens jou maakten? Als ik een koopcontract teken, bindt dat mijn achterkleinkinderen niet. Waarom zou een grondwet dat wel doen?

Vervang in Spooners redenering "de grondwet van 1787" door "de Nederlandse grondwet van 1848", en zijn betoog geldt onverkort voor ons land.

De vier ontsnappingsroutes, en waarom ze allemaal doodlopen

Verdedigers van het sociaal contract hebben op Spooners bezwaar natuurlijk antwoorden bedacht. Het zijn er in essentie vier, en ze verdienen alle vier een eerlijke behandeling. En daarna een eerlijke sloop.

Route één: je stemt toe door hier te wonen. Dit is het beroemde "als het je niet bevalt, dan vertrek je maar." Wie in Nederland blijft, accepteert daarmee stilzwijgend de spelregels, zo gaat het argument. Maar let op wat hier gebeurt. Het argument veronderstelt precies wat het moet bewijzen: dat de staat mag bepalen onder welke voorwaarden jij aanwezig bent op grond die van jou is, of van de particulier die jou verhuurt. Want laat dat misverstand meteen uit de wereld zijn: de Nederlandse grond is niet van de staat. Ruim tachtig procent is particulier eigendom, van huiseigenaren, boeren, bedrijven en verenigingen, netjes op naam in het Kadaster. De staat bezit wegen, dijken, defensieterreinen en een deel van de natuur, en verder is hij niet de eigenaar maar de regelgever. Dat onderscheid is cruciaal. Wie een pand huurt, kan met de eigenaar over de voorwaarden onderhandelen en anders weglopen. De staat is geen verhuurder die iets bezit wat jij gebruikt; hij stelt eisen aan wat jij op je eigen grond mag doen.

Stel dat jouw buurman zegt: "Je mag in jouw eigen huis blijven wonen, maar dan betaal je mij voortaan de helft van je inkomen. En als het je niet bevalt, verhuis je maar." Dat noemen we

afpersing. Het wordt niet anders wanneer de buurman een blauw logo en een torentje heeft.

De Amerikaanse filosoof Michael Huemer, die dit argument grondig ontleedde, wijst erop dat stilzwijgende instemming alleen geldig is als je een redelijke mogelijkheid had om te weigeren. Emigreren is geen redelijke weigeroptie: je laat je baan, familie, taal en leven achter, om vervolgens in een ander land onder precies hetzelfde systeem te belanden. Er bestaat op aarde geen loket waar je "nee, dank u" kunt zeggen.

Route twee: je stemt toe door te stemmen. Wie meedoet aan verkiezingen, accepteert de uitkomst. Klinkt redelijk, tot je doorziet dat het een val is. Want wie niet stemt, krijgt te horen: je hebt je kans gehad, dus je hebt niets te klagen. En wie wel stemt: je hebt meegedaan, dus je hebt ingestemd. Kop: de staat wint. Munt: jij verliest. Spooner zag ook dit al scherp. Wie stemt in een systeem dat hem hoe dan ook wordt opgelegd, doet dat uit zelfverdediging, niet uit instemming. Als een straatrover je laat kiezen of je je geld overhandigt met je linker- of je rechterhand, maakt jouw keuze voor links de beroving nog geen schenking.

Route drie: je stemt toe door de voordelen te accepteren. Je maakt gebruik van de wegen, de dijken, de politie, dus je moet ook betalen. Maar ook hier: je hébt nooit de keuze gehad om die diensten te weigeren. De staat heeft eerst alle alternatieven verboden of weggeconcurreerd met belastinggeld, en zegt vervolgens: je gebruikt onze diensten, dus je stemt in. Stel dat ik ongevraagd je ramen lap, elke week, en na een jaar met een rekening plus incassobureau op de stoep sta. "Je hebt toch al die tijd door schone ramen gekeken?" Geen rechter die mij gelijk geeft.

Route vier: het is hypothetische instemming. De verfijnde variant: je hébt niet ingestemd, maar als je goed had na-

gedacht, hád je wel ingestemd. Dit is de gevaarlijkste van de vier, want wat jij werkelijk wilt, doet er ineens niet meer toe. Iemand anders bepaalt wat jij gewild zou hebben. Zo praten ouders tegen kleine kinderen: later snap je wel dat dit goed voor je was. En zo heeft elke machthebber in de geschiedenis tegen zijn onderdanen gepraat. Maar een contract is pas een contract als jij hem zelf tekent. Een handtekening die iemand anders namens jou verzint, is geen instemming. Het is een bevel met een strik eromheen.

Vier routes, vier keer hetzelfde eindstation: de instemming waarop het hele bouwwerk rust, is nergens te vinden. Wat overblijft is macht. Misschien goed bedoelde macht, misschien zelfs verstandig gebruikte macht, maar macht zonder de toestemming die haar rechtmatig zou maken.

Van tien miljoen stemmen naar één regeerakkoord

Maar laten we, voor de sport, even doen alsof al het voorgaande niet waar is. Stel dat jouw stem wél gewicht had, en dat stemmen wél instemmen was. Dan nog moet je stem een reis afleggen, en die reis is in Nederland bijzonder leerzaam.

Jij stemt op een partij vanwege haar programma. Zeg: partij X, vanwege haar standpunt over de hypotheekrenteaftrek, of de zorg, of migratie. Wat gebeurt er vervolgens met dat standpunt?

Eerst wordt jouw partij één van de vijftien fracties in een versplinterde Kamer. Dan begint het formeren: maanden waarin partijleiders achter gesloten deuren onderhandelen over een coalitie. In die onderhandeling worden standpunten geruild als voetbalplaatjes. Jouw partij levert het punt in waarvoor jij op haar stemde, in ruil voor iets waar jij misschien helemaal niet op zat te wachten. Het eindresultaat is een regeerakkoord: een document van tientallen pagina's waarop geen enkele Nederlan-

der ooit heeft gestemd, geschreven door een handvol onderhandelaars. Vier jaar lang wordt dat document als heilige tekst door de coalitiefracties verdedigd, óók door Kamerleden die er persoonlijk niet in geloven. Want wie tegenstemt, krijgt zijn eigen partijtop op zijn dak. Dat heet fractiediscipline.

Denk daar even over na. Het enige document dat de komende jaren daadwerkelijk bepaalt wat er in Nederland gebeurt, is een document dat op geen enkel stembiljet stond. De kiezer kiest een programma; de formatie levert een compromis dat niemand heeft gekozen. En bij de volgende verkiezingen kun je niet eens gericht afrekenen, want welke partij was nu verantwoordelijk voor welk deel van de ruil?

Dit is geen ontsporing van het systeem. Dit ís het systeem, en in een meerpartijenland als Nederland kan het niet anders. Het mandaat, dat toch al flinterdun was, verdampt ergens tussen de verkiezingsavond en het bordes.

Brussel: de regels waar helemaal niemand op stemde

En dan hebben we de langste omweg nog niet eens gehad. Want een flink deel van de regels waar jij je dagelijks aan houdt, is helemaal niet in Den Haag bedacht. Ze komen uit Brussel, en de Nederlandse regering móét ze uitvoeren. Welke coalitie er ook zit, wat jij ook stemt: deze regels staan niet ter discussie. Doet Nederland het niet, dan volgen boetes en rechtszaken van de Europese Commissie.

Je komt ze elke dag tegen zonder het te weten. Het dopje dat sinds 2024 aan je flesje frisdrank vastzit: een Europese richtlijn tegen wegwerpplastic. De cookiemelding die je op elke website moet wegklikken: Europese privacyregels. Het feit dat je telefoon, je e-reader en je koptelefoon tegenwoordig allemaal dezelfde USB-C-oplader gebruiken: een Europese verordening. De

AVG, die bepaalt wat je sportclub, je huisarts en je werkgever met jouw gegevens mogen doen: Europees. En de stikstofcrisis, die de bouw stillegde en boeren op het Malieveld bracht, draait in de kern om de Europese Habitatrichtlijn en de Natura 2000-gebieden die daaruit voortvloeien. Den Haag mag bepalen hóé het die doelen haalt, niet óf.

Sommige van die regels zijn misschien best verstandig. Daar gaat het hier niet om. Het gaat erom dat jij er nooit over hebt gestemd, en dat je er ook nooit over zúlt stemmen. Sterker nog: de twee keer dat Nederlanders wél rechtstreeks over Europa mochten stemmen, werd de uitslag terzijde geschoven. In 2005 stemde ruim zestig procent van de Nederlanders in een referendum tegen de Europese Grondwet. Twee jaar later kwam vrijwel dezelfde inhoud terug als het Verdrag van Lissabon, en dat werd zonder referendum door het parlement geloodst. In 2016 stemde opnieuw een ruime meerderheid tegen het associatieverdrag met Oekraïne. Het kabinet plakte er een verklarend velletje bij en keurde het verdrag alsnog goed. Twee keer nee gezegd, twee keer genegeerd. Dat is geen complot, het staat gewoon in de krantenarchieven.

En het Europees Parlement dan, hoor ik je denken. Daar stemmen we toch voor? Klopt. Maar kijk eens wat er met je stem gebeurt zodra die in Brussel aankomt. Nederlandse partijen die thuis lijnrecht tegenover elkaar staan, zitten daar broederlijk samen in één Europese fractie, en stemmen daar als één blok. VVD en D66, die in Nederland om jouw stem vechten, zitten in Brussel allebei in dezelfde fractie: Renew Europe. CDA, ChristenUnie, NSC en BBB, vier partijen die zich thuis van elkaar proberen te onderscheiden, zitten alle vier in de Europese Volkspartij. Wie in Nederland bewust CDA stemde en géén BBB, of juist andersom, krijgt in Brussel exact hetzelfde stemgedrag geleverd. En de kiezer die GroenLinks-PvdA stemde, ziet

zijn ene stem zelfs in twee verschillende fracties belanden: de PvdA-Europarlementariërs zitten bij de sociaaldemocraten, de GroenLinks-mensen bij de Groenen.

Tel het op. Jouw stem gaat door de Haagse formatiemachine, waar hij wordt uitgeruild tegen dingen waar je niet om vroeg. Wat daarna overblijft, wordt begrensd door Brusselse regels waar geen kiezer ooit zijn handtekening onder zette. En je Europese stem verdwijnt in fracties waarin je partij samen optrekt met partijen die je thuis juist probeerde weg te stemmen. Op hoeveel plekken kan een mandaat verwateren voordat we toegeven dat er niets meer van over is?

De helft plus één

En dan is er nog de vraag die zelden gesteld wordt, omdat het antwoord zo vanzelfsprekend lijkt: waarom zou een meerderheid eigenlijk over een minderheid mogen beslissen?

Zesenzeventig zetels, de helft plus één, volstaan om wetten aan te nemen die voor alle zeventien miljoen Nederlanders gelden. In de praktijk is het nog magerder. Door de opkomst en de versplintering vertegenwoordigt een regerende coalitie doorgaans de actieve steun van hooguit een derde van de kiesgerechtigden. Een derde bepaalt, twee derde volgt.

We zijn zo gewend aan meerderheidsbesluitvorming dat we haar met rechtvaardigheid verwarren. Maar getallen scheppen geen recht. Als negen mensen in een kamer stemmen dat de tiende zijn portemonnee moet afgeven, is dat democratisch. Negen tegen één, keuriger kan niet. En toch noemen we het diefstal. Waarom zou precies hetzelfde wél mogen als er niet tien mensen meedoen, maar zeventien miljoen? Vanaf hoeveel mensen wordt afpakken ineens eerlijk? Bij duizend? Bij een miljoen? Niemand kan dat getal noemen. Niet omdat het moeilijk

te vinden is, maar omdat het niet bestaat. Iets wat oneerlijk is tussen tien mensen, wordt niet eerlijk doordat je er meer mensen bij haalt.

Er bestaat een botte versie van dit argument, en ik geef hem hier bewust, ook al schuurt hij. Een groepsverkrachting is, strikt genomen, democratisch: de meerderheid van de aanwezigen is het eens over wat er gaat gebeuren. Iedereen die deze zin leest, voelt onmiddellijk dat die meerderheid helemaal niets rechtvaardigt. Niemand zegt: tja, drie tegen één, dan is het besloten. We zien in één oogopslag dat het aantal voorstanders er niet toe doet, omdat het slachtoffer geen toestemming gaf. Onthoud dat gevoel. Want dat is precies het punt: een meerderheid kan iets besluiten, maar een meerderheid kan iets niet goedmaken. Instemming van de groep is geen vervanging voor instemming van het individu. Wie dat bij dit voorbeeld glashelder vindt, moet uitleggen waarom dezelfde logica ophoudt te gelden zodra het over jouw inkomen, jouw huis of jouw leven gaat.

De mildere klassieker zegt hetzelfde met minder schokeffect: democratie is twee wolven en een schaap die stemmen over wat er vanavond gegeten wordt. Vrijheid, luidt het vervolg, is een goed bewapend schaap dat de uitslag aanvecht. De uitspraak wordt vaak aan Benjamin Franklin toegeschreven, waarschijnlijk ten onrechte, maar de les blijft staan: stemmen bepaalt wie er wint, niet wie er gelijk heeft.

Dit betekent niet dat elke meerderheidsbeslissing verkeerd uitpakt. Het betekent wel dat "de meerderheid wil het" geen rechtvaardiging is, maar een machtsverhouding. En een systeem dat machtsverhoudingen verkleedt als toestemming, verdient op zijn minst ons wantrouwen.

Wat er overblijft

Laten we de balans opmaken van dit eerste hoofdstuk, want ik wil precies zijn over wat er wél en niet is beweerd.

Er is niet beweerd dat verkiezingen zinloos theater zijn zonder enig nut, of dat Nederland een dictatuur is, of dat politici zonder uitzondering kwaadwillend zijn. De meeste politici geloven oprecht in wat ze doen, en de vreedzame machtswisseling die verkiezingen mogelijk maken is historisch gezien geen kleinigheid.

Wat wél is beweerd, is dit. Eén: jouw individuele stem heeft geen meetbare invloed op de uitkomst, en dat maakt geïnformeerd stemmen irrationeel, met alle gevolgen voor de kwaliteit van collectieve besluiten. Twee: de instemming waarop de staat zijn gezag baseert, is nooit gegeven. Niet expliciet, niet stilzwijgend, niet via het stembiljet en niet via je woonadres. Drie: zelfs binnen de eigen logica van het systeem verdampt het mandaat tussen stembus en regeerakkoord, en wat er dan nog rest, wordt verder begrensd door Brusselse regels waar geen Nederlander ooit voor stemde. En vier: de meerderheidsregel is een methode om knopen door te hakken, geen bron van moreel recht.

Trek die vier draden uit het verhaal, en wat houd je over? Een organisatie die regels oplegt en geld int op basis van een toestemming die niemand ooit heeft verleend. Bij elke andere organisatie zouden we daar een woord voor hebben.

De eerlijke tegenvraag verdient een eerlijk antwoord, later in dit boek: maar wat dan? Als het mandaat een mythe is, wat is dan het alternatief? Chaos? Het recht van de sterkste? Dat is de vraag waar elke criticus van de democratie uiteindelijk op wordt vastgepind, en terecht. Hoofdstuk zes neemt de sterkste verdedigingen van de democratie serieus, en de hoofdstukken daarna